

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 30.— Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 21

V Trstu, 1. novembra 1925.

Leto VI.

Učiteljske knjižnice

V septembru so poročali listi, da se je proveditoriju za Lombardijo, kom. Steinerju, posrečilo dobiti od milanske hranilnice 20.000 L. za učiteljske knjižnice. Obljubljenih pa je imel še 5.000 L., ako zbere še 15.000 L. Ker je v Lombardiji okrog 15.000 učiteljsstva, se je proveditor obrnil do vseh, naj bi vsakteri prispeval po eno liro, da dosežejo navedeno vsoto. Ko to píšemo, je denar gotovo že zbran in morda tudi že uporabljen za ustanovitev prepotrebnih knjižnic.

Zakaj omenjamo dogodek, ki je sicer sam na sebi vsakdanji in neznamenit? Zato, ker dobiva spričo naših razmer prav poseben pomen.

V Julijski Krajini je vprašanje učiteljskih knjižnic žalostno in pereče. V Lombardiji imajo proveditorja Steinerja, pri nas ni nikogar, ki bi imel vsaj trohico smisla za to vprašanje. Učiteljišča se preurejajo, uvedle so se natečajne izkušnje, od učiteljstva se zahteva široka formalna naobrazba. Kako naj se učitelj kulturno dvigne, ako ne potem študija? In kako naj se izobrazuje, ako ne s knjigami? Toda knjige so drage in prejemki učiteljstva niso višji kot delavske plače.

Za nas je edina možnost, če hočemo priti do dobrih knjig, da si jih skupno naročamo. To je pa mogoče le z učiteljskimi knjižnicami, za katere se plačuje neznamenit mesečni prispevek. Ta način nadaljnega naobraževanja smo poznali že davno in imeli smo bogate okrajne knjižnice, vredne tisočake in tisočake. Pred vojno so se naše knjižnice naglo razvijale in učiteljstvo je zajemalo v njih strokovno in splošno znanje, da je lahko šlo vstric s časom in napredkom.

Tudi po vojni so si knjižnice naglo opomogle, ker se je prispevek zanje, uradno določen, redno pobiral pri učiteljskih plačah. V slov. delu dežele se je ta denar porabil deloma za spopolnitev knjižnic s knjigami iz italijanske znanosti in ital. slovstva. Deloma, pravimo, ker se ves zbrani denar ni niti porabil ter je počakal likvidacije premoženja okrajnih šolskih svetov. Ta denar je bil last učiteljstva in ga je tudi že večkrat terjalo, vendar ga ponekod še danes ni dobilo vrnjenega.

Z uvedbo šolske reforme so bile knjižnice prepri-

ščene same sebi. Učiteljstvo, ki je knjige plačevalo in upravljalo, se je sicer še vedno zanimalo zanje, toda spričo razmer ni imelo najmanjše moči, da bi zabranilo njih pustošenje in propadanje. Niti didaktični ravnatelji niti nadzorniki se niso zavzeli za varstvo tega kulturnega premoženja, dasi jih je učiteljstvo samo pogosto opozarjalo na njegov pomen in važnost. Tako smo doživeli, da so možje, ki bi bili morali skrbeti za učiteljsko naobrazbo po duhu in po črki Gentilejeve reforme, prepustili dragocene knjižnice propadanju, zabranili učiteljstvu pod različnimi pretvezami pristop do njih, da, posojali celo knjige iz njih vsem drugim, le učiteljem ne, katerih last so še danes.

To so dejstva, ki jih ne moremo komentirati kakor bi zaslužila. Kdor nosi odgovornost zanje, je ne nosi v svojo čast. Krivda bi bila manjša, če bi bili mero-dajni faktorji znali ustvariti kakšno nadomestilo, če že ne kaj boljšega kot so bile obstoječe knjižnice. V resnici pa ne vidimo nikjer ničesar in nekateri ozkosrčni poskusi, brez pravega prepričanja in gonilne ideje, so ostali brez uspehov.

Vzlic temu opozarjamo ponovno na problem, na razmere s knjižnicami in na nujnost, da se ukrene kaj resnega v svrhu nadaljnje učiteljske naobrazbe. Če bi si bili poklicani vprašanje postavili nekoliko drugače kot so si ga, bi lahko veliko storili za populariziranje tudi italijanske knjige in znanstvenega dela med slovanskim življenjem. S suverenim prezirom kulturnih dobrin se pa ne koristimo napredku, ki bo imel naposled vendar to moč, da bo prodrl.

V naravi vlada zakon prostornosti: kjer je eno telo, ne more biti istočasno drugo in kjer se eno odstrani, se pojavi drugo. Učiteljske knjižnice so na tleh in le malo vere imamo, da bi se v doglednem času prenovile. Preveč nas je zajel duh rušenja in sterilnosti. Toda kar je izpadlo, mora učiteljstvo nadomestiti, kolikor ni tega že storilo. Nadaljna izobrazba potom knjižnic je danes onemogočena. Toliko večja naj bo učiteljeva žej po razširjenju lastnega znanja in obzorja. Pomagajmo si sami in po dimo na delo, saj je naš poklic, da se borimo proti temi, da posredujemo med viški vede in razvoja ter širokimi sloji. To bodi težišče našega prizadevanja, lotimo se ga z voljo močnih.

Odnosaj izmedju doma i škole

U odnosaju izmedju doma i škole raspravljali su pedagogi sviju vremena; ovo je pitanje i dandanas jedno od najvažnijih obzirom na odgoj dječje duše i svih negovih osebina. Pokretači moderne škole rado bave se neprestano svim odnosajem, jer naj-zgodniju bazu za ostvarenje radne škole može se sazdati tada, ako se dobro ocijeni i shvati značenje roditeljskog doma i zrelo uredi njegove odnose prema školi.

Premda se u mnogim zemljama opaža nastojanje,

da se škola preuredi u smislu nove škole rada, opet se može reći, da u nekim krajevima školski mogućnici ni malo ne misle na reformu škole u dobrome pravcu, nego pokušavaju da podadu pučkoj nastavi dosta reakcionarni značaj ili u najboljem slučaju ostaju pri starome naziranjju. Ako se kod ovakih uslova može uopće da govori o procvatu i uspjehu školskog rada, onda to može da bude jedino tada, ako se omogući školi podržavanje tjesnih veza sa domom uzgajnika. Poslijeratno ozračje, otrovano svim mogućim zabludama i manama današnjeg društva upliva vrlo loše i na mladi naraštaj. Dijete je

prepuščeno ulici, koja ga zahvaća vrtlogom pokvarenosti, a roditelji malo se ili ništa brinu za odgoj vlastite djece. Ova socijalna rana, koja sve više razjeda društveni život, vrlo je teška i sudbonosna, jer može da potpuno iskvari pomladak, na kojeg se obično polažu tolike nade. U ovako nezdravim prilikama jedva li je moguće uspješno djelovanje škole i učitelja.

Sve ono, što učitelj teškom mukom i velikom požrtvovalnošću u školi sa gradi, razgrađuje pokvareni okoliš i nemarni postupak roditelja. Dom ruši ono, što škola zida. Tako ne ide i nije moguće dalje. Škola je izgubila potpuno veru sa kućom djeteta, u tome i leži osnovna pogreška i uzrok svega zla. Trebalo bi sve poduzeti, da se pogreška odstrani i zlo makne. Zato se moraju, da približe oba faktora uzgojnog djelovanja, jer škola nije ništa drugo nego nastavak, popunjavanje i usavršavanje svega onog, što je dijete poprimilo u rodnome domu. Škola ne može, da tu svoju zadaću vrši, ako se doma pripravi kriv temelj, a opet roditelji ne mogu, da pravo postavljaju ovaj temelj bez sudjelovanja škole i uputa uzgajatelja. Zato je treba uspostaviti što uži kontakt škole sa domom.

Najvažnije sredstvo, koje bi ovu zadaću vršilo, jesu roditeljski sastanci. Obnoviti je treba i sazivati

roditeljske sastanke, na kojima će učitelj upoznati roditelje svojih pitomaca i pobuditi kod njih zanimanje za školu i za što savjesnije odgajanje njihove dece kod kuće. Tako će se približiti širokim slojevima pučanstva i vršiti onaj veliki upliv, koji bi se morao da ispoljuje u sudjelovanju učitelja kod odgoja u domaćem okolišu te u odgajanju i posvećivanju puka iza škole i izvan nje.

Imade više načina, kako bi se uspostavilo i uređilo temeljito odnošaje između škole i doma i tako obavljalo jednu od najpotrebitijih i najplemenitijih uzgojnih zadataka. Jedino će ovako moći učitelj, da postigne vidljive rezultate svojeg rada i olakšati svoju inače tešku rabotu.

Mi znamo, da se nije lijepim okom gledalo na one, koji su tako savjesno shvaćali svoje dužnosti, no imade i takvih učitelja, kojima bi prilike pogodovale da ostvare one lijepe uzgojne ideale, no nema kod njih smisla i volje za prosvjetno izvanškolsko djelovanje.

U ogromnom je interesu procvata i boljitka škole, da za to pozvani činitelji uplivaju na učiteljstvo u smislu što tješnijeg aktivnijeg sudjelovanja škole i doma na opću korist pučanstva i na zadovoljstvo oblasti i učiteljstva.

Titus.

Delovna šola

(Nadaljevanje.)

Ali je pa življenje na deželi res tako brez vsebine? Tu imamo vrsto tēm: 1) umna mladev, mletje in pečenje kruha, preskrba za log za jesen, trgovina z meslom; 2) priroda v jeseni, življenje ptic, njih letanje, kaj je videli na cesti (tisočero reči), občinske ustanove na vasi, prebivalci, begunci; 3) delavnica v vasi, kovačnica, bolnica, razne vrste dela; 4) ženska in otroška dela; neopazna, dolgočasna, lahka, težka in neznanja dela; 5) vas pozimi, dela kmeta, zimska razvedrila, prazniki; 6) veselje in žalost v rodbini; 7) delo v korist občini (kaj zmore vas v tem); 8) gozd, reka, ribe, okolica vasi, šolski rajon, občina na deželi, sosedno mesto, čas. Menim, da je to dovolj tēm za čas od septembra do marca. Navadno je slišati proti delovni šoli dvoje ugovorov. Prvi je, da je vaški otrok že znan z gospodarjem, s kmetijstvom in z vasjo. Kidor tako govori, ne razume bistva delovne šole. Nje naloga ni v tem, da bi napravila iz otrok vaše ženske in kmete. Nje naloga je, da zanese luč vede in zavestnega znanja v njih dejavno življenje. Da, otrok že zna orati in brnati, žeti žito, prati perilo itd., a ne dela vsega tega po načinu 9. stoletja?

Ali je otroku znano življenje narave, rastlin, kemija, kulture, higijena, pisalna, bralna in računska tehnika? Skratka, ali mu je vse to znano, kar smo se učili, kakor zgornj opisan, iz dela in kar nam je učna šola podala le v obliki znanja iz knjig, abstrahirano od aktivnega življenja? Ali dela razumno? Ali so v njem razvite spretnosti kolektivnega dela? Nikakor ne. Dela po načinu konja. Delovna šola pa ga uči delati kot človeka, ki živi v kulturno-delavni zadruzi. Z delovno šolo se ne odstrani samostalniki «delo», pač pa adjektivi «arhaično, slepo, individualistično» delo, ker pridemo potom nje k času primernemu, zavestnemu kolektivnemu delu, med tem ko odstranja učna šola prav substantiv «delo» in se je na ta način ustvarilo arhaično, slepo in individualistično učenje.

Kot drugi ugovor se navaja tudi nerazvitost vaških otrok. Na to je lahko odgovoriti: naj se seže nazaj

in naj se v začetku uvede nekoliko več zaposlenja iz otroškega vrtca.

Še tretji ugovor je: kaj bo dejalo ljudstvo, če bo videlo, da otroci delajo in se igrajo namesto da bi se učili? Ljudstvo se bo izrazilo neugodno in sicer po pravici: Otroci delajo že doma in se lahko igrajo tudi na cesti. Kakor hitro pa bodo videli starši, da prinesejo otroci iz šole vrsto spretnosti in znanja, ki njih delo doma in na polju kulturno in tehnično dvignejo, bodo šoli hvaležni. Naloga delovne šole ne obstoji le v tem, da se dela, ampak da se dvigne delo na kulturno višino; ne obstoji le v igranju, ampak v razvijanju potom igre. Če bi pa starši v svoji konservativnosti in nevednosti vendarle ugovarjali, kaj temu? Potem se je zadržati tako, kot so se zadržali najboljši pedagogi v preteklosti, če so jih neizobraženi starši prosili, naj njih otroke tepejo.

19. Hišna obrt v delovni šoli. V začetku pomladi gredo naši oskrbniki kakor v preteklem letu na kos našega zemljišča in ga obdelujejo skupaj z mlajšimi: obdelovanje vsakega nekaj izučiti. Najprej se osvežijo prešnje spretnosti in znanje, razširijo se in poglobijo in se dopolni to, za kar ni bilo prej časa. To je tudi vzrok, zakaj pri nas učitelj ne hiti, da bi kaj «predelal» in mu tudi ni treba «pod vsemi okolščinami» pri nas je vedno priložnost, da se povrnemo h kaki določeni temi, in nečesa «predelanega» pri nas ni.

Pri nas ni nova obširna snov udejstvujočega se kmečkega (poljedelskega) življenja. Nov je pri nas način, kako snov obdelujemo. Pred vsem se glavno delo prenese na polje, če ga imamo, deček se seznani s poljedelskimi stroji, če jih imamo, z vsemi njih prednostmi in napakami, tehničnimi in gospodarskimi. Del stroja in njegova uporaba, negovanje in zgradnja — to je središče naše pozornosti. Ker ne vem, katere stroje lahko opazuje učenci neke gotove šole, bom le splošno omenil, katera vprašanja strojništva, mehanike in ekonomike otroci lahko vidijo: 1) deli stroja — mehanizem, motor, prenos gibanja; 2) opazovanje delovnega mehanizma, njegov nastanek iz primitivnega mehanizma, razvoj danega delovnega orodja in vzroki tega razvoja; 3) merjenje

naglice delovnega mehanizma, pospešenje, množina izvršenega dela in pri tem dosežena hitrost, pojm konjske sile (merjenje je napraviti številčno v zvezi z vprašanjem, kako naglo se mehanizem giblje in kako močen je stroj); 4) trenje, mazanje; 5) pojm mehanične prednosti, pokazano na poševni ravnini in pri vzvodu, in če mogoče, prehod h konkretni predstavi mehanične prednosti danega stroja, naposled tudi pojasnenje načela vzvoda; 6) opazovanje motorja in kako dela bat, zamahnjak in jermen (transmisije — v najsplošnejših in najnazornejših potezah); 7) čisto primitivni načrt sheme kakega stroja (težavno); 8) pogosto primerjanje prenosnega mehanizma pri različnih strojih (na ta način se «posplošnja» učenčeva polagoma pripravijo); 9) koliko prednosti imajo stroji za poljedelstvo; 10) mašinsko gospodarstvo in zelenjadno vrtnarstvo; 11) kako se nakupuje? 12) mala in velika gospodarstva.

Snov nove vrste, ki jo je obravnavati, je socialna. V zvezi z vprašanjem, ki smo se ga pravkar dotaknili, bo otrok postavljen direktno nasproti gospodarski zadrugi in komuni (vsekakor bolj pasivno, kot ud, ne pa kot organizator). Tu je vrsta opazovanj in končno tudi poskusov na mestu, ker je jasno, da se naše šolsko poljedelstvo ne da udeležiti, če ne delamo roko v roki z zadrugo in občino. Vsekakor je dobro, če pomislijo to oni učitelji, ki doslej še ne morejo pojmiti, zakaj so utopistični vsi njih sedanji individualistični poskusi šolskega poljedelstva, ki ga hočejo včasih celo brez pomoči otrok organizirati. Pozneje bodo ti naivni ljudje, ki so si v svoji socialni neizkušenosti naložili na hrbet gigantsko delo, pripisovali krivdo pisatelju te razprave, če nima njih šola (kar je vendar umevno samo ob sebi) niti zemlje, niti orodja, niti sile! Kako naj bo tudi vse to že v šoli? Ali naj pride iz katerekoli pisarne, kamor je učitelj poslal proračune in prošnje? Pisarne ne bodo niti v zlatem veku zmožne dati vsaki šoli svoja polja in stroje. In zadruga? In občina? Gotovo, a le po združni in komunalni poti, ne pa kot gotov dar za prtemu šolskemu gospodarstvu predane lastnine. Tu ni mogoče ničesar spremeniti — s splošnim življenjem v njegovih najvišjih izrazih je treba iti vstric! Drugače se bo glasil odgovor na načrte o delovni šoli vso večnost «nemogoče». Učitelj, vrži raz svojo šolo utesnjenosti vas povoj, postani z otroci enostavno prebivalec. Omenim naj še, da se zdaj lahko vzame, v zvezi s poljskimi deli, tudi še geodatsko merjenje.

Nov bo tudi način, kako se lotimo narave. Gredica navedene starosti dobi bolj eksperimentalni značaj. Tu se poskusijo različni načini obdelovanja tal in se «eksperimenti» protokolirajo. Opazovanju življenja rastlin se postavijo (če so otroci zreli) tri osnovne misli: 1) boj za obstanek (to posebno pri branju plevla); 2) kultiviranje; 3) vloga rastlin v ekonomiji narave (to, ako smo pozimi govorili o škrobu). Če puste okoliščine, si lahko izberemo kot novo snov vrtnarstvo ter se ga lotimo. (To izpolni tudi prihodnje poletje). Kar zadeva živalstvo, pogledimo naprej narodno «opisovalno zoologijo», s katero se združijo zoohigijena in začetki veterinarstva (živina, konji, ovce in ptice).

Končno so nam pri sprehodih glavno domovino-znanstvo, za katero se zdaj zbudi zanimanje (v ožjem pomenu besede): 1) polje, travnik, stepa, gozd; 2) ravnina, grič, gora, prepadi njih naraščanje, po njih povzročena škoda in boj proti njim (ograje); 3) reka in nje delo (potoček, veletok, skalovje, slapove, otoki in njih postanek), ribnik, jezero, močvirje vir;

4) imenovanje (pri nazornem zaznamovanju reke in celo tudi potoka): struga, izliv, dotok, breg, polotok itd., vendar brez nepotrebnega; 5) dupline, vodnjaki, viri, zemeljski udori (sesipi) in njih vzrok; 6) peski, nasipine (düne), puščava; 7) prepadi, žareče stanje zemeljskega središča, vulkani, solnce, zvezde, luna, podnebje. Vendar se mora vsa navedena snov jemati v glavnem le na sprehodih in samo priložnostno.

Otroci pišejo mnogo (poslovni spisi, pravilna pisma na naslove, dnevniki njih opazovanj, kar sami hočejo.) Nato pride posebnost: otroci začnejo mnogo čitati, večinoma popularne knjige in brošure o kmetijstvu in iz zemljeznanstva. Da, pri nas se ne pritegnejo le bravec lahke proze. Otrok se zateče h knjigi, da iz nje zajema svoje zaposlenje. In to je izvrstna metoda, da prav ravna s knjigo: 1) zelo pazno čitanje; 2) čitanje kot cilj aktivnosti. Ali naj se bere kolektivno, menjajoče ali individualno? Moj Bog, kakšna metodična sholastika: dajmo prednost onemu čitanju, ki je zdaj potrebno. Vsekakor se bo naš učenec izvrstno učil brati stvarne knjige, in sicer bo prišel na čisto naraven in neopazen način do tega. Vprašate po imeniku takih knjig? Vprašajte poljedelca ali vrtnarja v vaši okolici!

Mimogrede omenjeno bomo zadeli, ko smo se izučili spoznavati stroje, na geometrijo kroga (krog, premer, polmer, dolžina kroga ni premer temveč raztegnjen obod, ki je vedno (prepričajmo se!) 3.14 krat večji kot premer; C (krog); D (premer) = π (pi); ploščina in prostornina kocke, cilindra, pravokotne prizme piramide — vse pri procesu modeliranja pokazati.)

Tako prebijemo poletje, ko smo se poglobili v poljedelsko obrt in v eksperimentalno agronomijo intenzivnega gospodarstva, prežetega duha združništva in občine (komune), polagoma pridemo k vrtnarstvu in živinoreji, premislimo ideje mehanizma in darvinizma in se privadimo čitanju znanstvenih knjig in osnovnih geografskih pojmov.

Vendar prične zdaj že jesenska doba, in vrnemo se v hišo. Kakšno tvorilno delo bo sedaj organizator našega kulturnega skupnega življenja?

Doslej smo živeli in delali zase in je bilo naše tvorilno delo naslonjeno ali neposredno na naravo, ali pa je bilo enostavno domače (hišno) gospodarstvo. Zdaj razširimo obzorje našega dela. Prevzamemo v naše življenje vsako tvorno delo, ki je sploh mogoče v hiši.

Naprava obleke, lesna in kovinska dela so tri vrste takega dela. Prvo je najmanj v nasprotju z bivanjem v sobi in je združeno tudi vsaj na delavnico. Poleg tega je najprimernejše za otroke te starosti.

Naprava oblačila je bila vedno najbolj popularna oblika hišne obrti, je pa dandanes vsled diferenciacije različnih ozemelj v raznih krajih zelo različna. Ni torej mogoče napraviti za vso državo neke univerzalne sheme in tudi ni to potrebno: Odprimo oči, opazujemo tvorilno delo okolice in zajemajmo s polnimi perišči za šolo.

Jasno je, da ne bo moj načrt enako uporaben za sever, vzhod, jug in zahod. Navedem ga le, da si lahko bravec na njegovi podlagi sestavi svojega.

Poleti že opazujemo raščo lana in konoplje na gredici in priredimo na ta način praktičen kurz sajenja predivnih rastlin: 1)) Kakšna tla ima raje konoplja? Kdaj in kako se mora sejati? Škodljivci konoplje; kdaj in kako se žanje? Mlatev, mehčanje, trenje konoplje in čemu se vse to dela; kaj se pripravlja iz konoplje; 2) Kakšna tla mora imeti lan? Kako in kdaj se seje? Njegove vrste in njih kultiviranje; uporaba?

Naj omenimo, da bo delo na poskusni gredici dovedlo do diagramov in grafičnih skrižalk; (grafika sprememb; prerez maksimum, minimum; absolutne in relativne spremembe.)

Jeseni se lotimo preje. Začnemo s kolovratom in preslico (vrtenje preslice, nit, navijanje), nato pridemo k samostojnemu kolovratu in k prejnemu stroju (združenje predenja z navijanjem); zamahnjak in vrtenje; človek kot motor, nadomestitev delavca z delovnim mehanizmom — nadomestitev prstov z vzvodi; zgodovina predilnega stroja (dve kolesi, kolo za pogon z nogo z dvema preslicama; vodni in parni motor; zmanjšanje delavčevega dela na nič).

Pri zgodovini predilnega stroja se ustavimo delj časa (če le mogoče) ter primerjamo operacije roke in ročne oprave s strojem za trenje, ekstrahiranje, glajenje in za fino prejo. Tako pojasnimo otroku «filozofijo stroja» ter združimo odgovarjajočo ekonomiko (roke — delovno orodje — mehanizem, človek, voda, para in elektriciteta kot gibalni sili; strojni sistemi; manufaktura, fabrika. Hišna preja v starih časih, manufaktura, položaj delavca). Ker otroci pri tem sami delajo primitivno in s primitivnim orodjem, se jim jasno pokaže vzvišenost tehnike in vse izrabljanje tvorilnega dela.

(Dalje.)

Odločimo se

(K članku «Vzgoja in izobrazba kmetskega stanu»).

Za seboj imamo dober mesec dela. Izgleda kakor da bi bil prvi mesec pouka vedno bliže naslova — introdukcija, ker z največjim redom in najboljšo voljo ne moremo z mesta. Saj menda je ni šole, da bi ne bila brez ovire uspešnem pouku. Predaleč bi zašli, če bi hoteli naštevati vse nedostatke; povejmo le, da čujemo obsodbe od takih, ki so še včeraj oboževali nedosegljivo popolnost vsega novega.

Kake občutke pa morajo imeti oni, ki cenijo svoje naloge nad navadno pompoznost in igrakkanje, ki jim ni šola ura in jim je veliko od vzgojno poučnega dela! Kdo naj se čudi njih nestrpnosti!

A deni delavne roke pred težko delo — tudi s skromnim orodjem se ga bodo vztrajno lotile in tudi dovršile. Velike so sile, ki jih vsebujemo!

Tudi mi ne spadamo v vrste životarcev, tudi nam je do resnega dela in socialno koristnega udejstvovanja. A zopet ni čudo, če se v teh kritičnih momentih družabnega in gospodarskega razpadanja ne moremo odločiti, kam in kako. Tudi smo malone sami, družina z lastnim življenjem. Ali naj nas bo strah? Iz decimiranih vrst veje toliko več volje do življenja, toliko krepkejša želja po plemenitem udejstvovanju.

Mala četa s krepko voljo živi tudi iz sebe.

Treba se nam je le odločiti v smislu splošne zahteve časa in naših posebnih okolščin, da bo naše delo enotno in uspešno. Poglejmo!

Smoter šolskega pouka sploh je usposobljenje mladine za življenjski obstoj, in koristno udejstvovanje. Bistveno gre za vprašanje kruha, ki nas usposablja za nova snovanja fizičnega in psihičnega značaja.

Kruh — fizični in psih. obstoj — snovanje — življenje. Ni potrebno povdarjati, kdo je v socialnem življenju osnova, na kom sloni vse življenje, ko nam je vendar znano, da je kruh — v prvem pomenu besede — temelj, vrelec vsemu poteku življenja do civilizacije. Je in bo, tako je nespremenljivo zapisano v naravnem zakonu.

Naša podeželska šola je prva, ki bi morala to upoštevati, in bi si morala postaviti za smoter in temu primerno prikrojiti vzgojo in pouk. Splošni izobrazbi bi tako prav nič ne odkrhali.

Ali ni tu čas, ki to z vso neizprosnostjo zahteva?

Ostali panogi gospodarstva — obrtna in trgovska — sta to že davno sprevideli, kmetsko gospodarstvo, mati prejšnjih, pa je kot zapuščena pastorka.

Pravkar lahko to vidimo, danes, ko se je gospodujoče gospodarstvo tako oddaljilo od zemlje, da mu zmanjkujejo tla.

In ali ni naša mladina namenjena, da prevzame dedščino očetov? Kako naj jo ohrani in upravlja, kako naj spozna veličastvo svojega sicer tako preprostega snovanja, iz katere veje vse telesno in duševno bogastvo in lepota, ako ni od nikoder vzgoje in izobrazbe?!

Pa njih očetje? Ali moremo kar tako mimo njih? Njim, ki kopljejo in zajemajo v njih potu namočene proizvode iz naročja zemlje in nam jih izročijo v vseh mogočih barvah in oblikah, polnih lepote in poezije, tem zmanjkujejo pogoji za obstanek. Čuti oziroma se zavedajo, da so naravne vezi med njim in ostalim svetom pretrgane. Ali moremo biti tukaj brezbrizni, neobčutljivi? Saj čutimo tudi mi maščevanje gmotnih sanj o življenju in osrečanju človeštva tam, kjer teh ni, saj obsojamo lastno duševnost!

Kruh in pesem, realnost in ideali — vse je tam, kjer nismo še iskali, tam, kjer smo doslej prevarano sanjali in podcenjevali resnično lepoto in bogastvo, kjer je zdrava konservativnost, robata pesem, trdne in izrazito značilne šege, običaji i. t. d.

Kako na se temu posmehujemo?

Zato čutimo neko protivnost napram smeri današnje povprečne duševnosti. Ni li to značilno in znak življenja?

Treba je torej zdrave korekture, preobrazbe duhov. Brez vsake skepse lahko pričnemo z delom na tem polju, ki je tako pestro in bogato za vestransko plodovito snovanje, za poglobitno socialnega pogleda in študij.

Tu se nam nudi vse polno vprašanj, ki jih doslej morda nismo poznali in ki vodijo naš raziskujoči duh v vse mogoče plati življenja.

Tovariši, tovarišice, v preprostem ročnem delu, izpod robatih žuljavih rok delavca-kmeta klije življenje. Onemu, ki v boju za kruh snuje in seka pot novim osvežujočim pridobitvam; trdi žuljavi roki, ki kleše novo življenje, — njej posvetimo svoje delo, svoje žrtve!

Polje je veliko in hvaležno, razmišljajmo o njem in odločimo se! To je nujna zahteva našega poslanstva, ki mora vspešno z zahtevami časa.

Nekaj nemških pedagoških časopisov

1. «Die Arbeitsschule». Založništvo, Quelle & Meyer, Leipzig. Izdajatelj: univ. prof. Scheibner. (Ta časopis kaže svežo, močerno strujo.)

2. «Neue Bahnen», Založn.: Dürsche Buchhand-

lung, Leipzig. (Ta list je vodil reformno delo v zadnjih 15. letih.)

3. «Die neue Erziehung» od Pavla Oesterreich. Založn.: Schwetschke & Sohn, Berlin W. 30, Freisingerstrasse. (Ta list je glasilo odločnih šolskih reformatorjev.)

Postani što jesi

(Nadaljevanje.)

Dandanas, u doba razvite kulture, u doba najveće razdiobe, rada, u doba koja je dovela do velike, a možda i najveće savršenosti u obrtu, industriji i umetnosti, a zvanje dospelo nebu pod oblake kao i američki «neboderi»: to doba zahteva od svakog pojedinca da se **usavrši** u svojem poslovanju, da može konkurirati, istući se, te svratiti na se pozornost, a ujedno da to njegovo poslovanje njega usređuje. To mogu postići jedino **originalni tipovi**, ljudi dakle svoje vlastite **osebnosti ili osobnosti**. To ne može biti ni postati čovek ma munove naravi golog oponašanja, ni ljudi bez svojih vlastitih misli, kriterija, duševnosti, a najmanje ljudi bez jasnih **ciljeva**, a i bez **spособnosti**. Sve ove moralne vlastitosti vrlo su nužne, da se neko osovi na svoje vlastite noge, da bude svoj, a kao takav da se razvija, napreduje, usavršava na terenu svoga vlastitoga duha i ukusa, što nije istovetan s onima drugih ljudi.

Danas se zahteva od svakoga **uspeh**, a ovog nema bez originalnosti i osebnosti u mišljenju, izradjivanju, poslovanju i delovanju. Niko se nije istakao ni žeo uspehe time, što je hteo i kušao da bude sasvim onakav kao neko drugi, pa makar taj drugi bio odličan radnik. Čim se većma udaljujemo od uspeha. Malo ko mari za one koji idu starom stazom, koji misle tuđjom glavom hrleći za drugima oponašajući ih bez ikoje originalnosti i osebnosti. Samo ovo dvoje pobudjuje pozornost; samo takove ljude voli i traži svet.

Samo junaci mogu biti osebniji, originalni osobom i poslom, jer samo slabići oponašaju druge. Pak čemu oponašati? Sve da bi i hteo ne možeš postati ni biti nego ono što jesi. Oponašanje ponizuje, omalovažuje, diskreditira svakoga čoveka, a ujedno postaju smešni nesamostalni, neoriginalni koli ručni, toli intelektualni radnici.

Svako rado sluša čoveka svojeg posebnog mišljenja, sudjenja i umovanja; a ljudi rado se utiču radniku, koji je poznat za svoje vrsnoće u poslu, dotično savršenosti njegove radnje.

A ko može postati vrstan, savršen, odličan, originalan, oseban? Ko može postati jakom ličnošću? Ko će postati vrsnim radnikom, odličnim obrtnikom, uglednim činovnikom, znamenitim učenjakom? Odgovaram poduprt mišljenjem najboljih mislioca: jedino oni, koji beše ili su tako sretni, da se bave onim poslom ili zvanjem za koje su **rodjeni**. Jer iskustvo svakidanje, život ljudski, pa i nauka jednoglasno potvrđuju, da je **narav svakoga od nas obdarena posebnim darovima, a prema tomu svakom pojedincu dopitala (odredila) poseban zadatak**. Narav, moramo priznati, ne postupa s nama jedna-

komerno i recimo pravedno. Nije nam to poćudno, što nažalost moramo konstatovati, da nisu svi ljudi jednaki, a nisu to ni životinje ni biline. Mi malji i slabiji rado ističemo jednakost i se za nju borimo, ali te jednakosti ne vidimo u prirodi, a najmanje u ljudskom društvu. Osobito civilizacija pospešuje nejednakost. Mnogi naime odabranici intelektualno i moralno napreduju, usavršuju se, pošto od naravi snabdjeveni darovima, nagnućima i sposobnostima, doći mnogi drugi «siromasi duhom» ne mogu se ni maknuti duševno sa svoja duhovnog položaja, te tako civilizacijom nasaju velike razlike. Razlike nastaju još i tako, što mnogi ne imajući prigode ni sredstva da razvijaju svoje urodjene sposobnosti, zaostaju, premda za kulturu sposobni.

Već na no telesno, ljudstvo je duševno nejednako. Narav s nekim egzistencama baš maćuhinski postupa. Koliko se ih porodi, pa moraju naglo umreti, propasti. Koliko li ikra ima r'ba, a drveće semena, pa koliko toga propada! Malen broj životinja i biljka ostane u životu; a mi znademo, da deca dadu najveći deo smrti. Velika množina zametaka i semena propada već u prvom štadiju razvitka, a druga bića propadaju u toku razvoja, jer lišena životne sposobnosti: sposobnosti odolevanja, borbe, rezistencije. Tek odabrana manjina naoružana sposobnostima za životnu borbu i utakmicu živi i napreduje, dok velika većina slabića i kržlavaca propada na prvom ili drugom stepenu razvoja. Nismo jednaki fizički ni moralno.

Nejednaka su nam baštinjena svojstva, sklonosti i darova, pa zato i sposobnosti pojedinaca nisu jednaka za **svaki** rad i posao, a ta različna duševna svojstva ujedno opet radjaju različnim stepenima razvitka i kulture. Što kultura više napreduje, to veća razlika nastaje medju pojedincima, a i medju narodima i raznim slojevima (klasama). — Dok su svi narodi živelj na najnižem stepenu kulture, bili su prilično svi jednaki. U divlaka nema znatnih razlika. Pastirski i lovački narodi u pradaavno doba (a i dandanas) jesu vrlo slični i jednaki duševno. Poljodilstvom počima civilizacija, pa njime i počima diferencijacija duševna, koja se stopnjevitom diže sa obrtom, industrijom, a osobito znanošću i umetnošću. Moderno kulturno doba postiže, rekli bismo, višak te kulturne, a i socijalne razlike.

Vidimo i danas razliku medj čisto poljodelskim i čisto industrijskim narodom, a još veću medju nomadskim i industrijskim. Medj afričkim divljakom i evropskim učenjakom genijem razlika je možda ista, da mi oprostite, kolika je medju općom i čovekom najnižeg razvojnog stepena. Odakle razlika? Baštinjenjem urođenih, manjih ili većih, sposobnosti, dapače nikakvih, pa onda okolinom, utecajima, načinom života, odgojem, školovanjem. (Dalje.)

Za ruski jezik v Jugoslaviji

Pošto kani jugosl. ministarstvo ukinuti učenje ruskog jezika na učiteljištima u državi, jugosl. je učiteljstvo listom ustalo proti nameravanoj toj odredbi a za učenje ruskog jezika. Učiteljska glasila pravom spoćitavaju naućnom ministru, da su ga pri izbacivanju ruskog jezika iz preparandija vodili politički motivi, koji nijesu tu na svome mestu. Glavno je tu po sredi — opšta i kulturna sprema učiteljstva. Ućiti i naućiti ruski jezik ne znaći još biti boljševikom ni komunistom, kako to dobro opaža beograd-ska «Nar. Prosveta». No već naša slovenska uzajamnost, krv i narodnost traže od Jugoslavena da

ući ruski jezik, pa da se ćitanjem njezinih velikih pisaca prosvetno podigne. Pa zaista mnogi samoućki naućiše ruski jezik. A i vredno je. Ta ruski narod imade vrlo bogatu književnost. Dela ruskih pisaca: Turgenjeva, Tolstoja, Puškina, Lermontova i mnogih drugih prevadajau se na sve jezike, jer zapadna Evropa nalazi u ruskoj knjići nešto nova, originalna, lepa, sveža i okrećujuća. Ruski roman jeste na svetskom glasu. Ali i naućna literatura ruska stoji visoko. Ruske pesme, pripovetke, priće, basne za odrasle i za mladež, jesu od neodoljive lepote. A ćitati ruske knjiće prava je naslada, a za nas Jugoslavene osobito, pošto se kriju s našim osećajima, pojmovima i mentalitetom, Rusija ima vrlo veliku i

pedagoško književnost, koja se prevadja na tudje jezike, citara se ju, imitira, pa ju mora poznati i jugosl. učitelj u dobro svoje osobne posvećenosti i staleške naobrazbe. Rusija imade ne mali broj originalnih filozofa, pedagoga, psihologa, praktičara.

Ruska literatura broji sve prevode tujih prvovrsnih književnih dela, a njena originalna književnost prva je na svetu.

Iz ovih razloga valja da jugosl. učitelj nauči ruski jezik, a to mu je vrlo lako. S malo volje i truda će ga naučiti u pol godine. Ta ima silu reči, osobito u korenu, naših; jedino valja nama fiksirati i naučiti nekoliko stotina sasma ruskih i tujih reči — i evo nakon par pročitanih knjiga znati ćeš ruski toliko, da ćeš bez muke čitati rusku knjigu, pa bio i samouk.

A svaki učitelj Jugosloven valja da poznađe ba-

rem dva tujja jezika: svoj materinski i još jedan slavenski, pa onda bilo nemački, francuski, italijanski ili engleski. Taj slovenski jezik bio bi ruski. No, istina je, da učiteljski kandidat, koji je učio u školi francuski ili nemački ili talijanski jezik, vrlo teško će posegnuti za knjigom u tim jezicima s razloga, što h nije nit može u dostatnoj meri naučiti. Dočim ruski jezik će naučiti temeljito, jer je to jezik bratskog velikog naroda, pak će prema tome vrlo rado nabaviti i čitati rusku knjigu. Hoće rado, jer je danas, na primer, i pedagoška ruska nauka i književnost veća i bolja od francuske, engleske i italijanske, a doskora će prestići i nemačku.

Evo s ovih razloga jugosl. učiteljstvo zagovara učenje ruskog jezika i na preparandijama. Pa uči se francuski i engleski jezik na nekim srednjim učilištima, a to još ne znači odobravati vladajuće režime tih naroda.

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje.)

II. Samostalniške spojenke s predlogi, ki so se preobrazile iz pridevniških spojenk:

1. z obrazilom — ik, — ica: podrepnik, podrepnica; zaplotnik, zaplotnica; brezpetnik, odvetnik, zavetnik, zavetnica; podložnik, podložnica.

2. z obrazilom — ež, — ica: zahrbtnjež, zahrbtnica; porednež, porednica; predrznež, predrznica; prevzetnež, prevzetnica.

3. z obrazilom — ost: prevzetnost, napetost, objestnost, podložnost — in še z mnogimi drugimi obrazili.

III. Spojenke, ki so nastale iz predloga in samostalnika:

1. z obrazilom — ec, — ka: brezdomec, brezdominec, brez glavec, brezbožec, protinožec, protidomec.

2. z obrazilom — ek: (od sto) odstotek; (od tisoč) odtisoček; (za ime) zaimke; (pri imenu) priimek.

3. z obrazilom — je: predmestje, predgorje, Zagorje, predvorje, predpeklje, predvije, medvodje, zaledje, poglavje, zaglavje, pogorje, podolje, porečje, povirje, Posavje, Podonavje, Medmurje, podnožje, področje, okrožje, medvladje, območje, obličje, ogročje, brezvezje, otočje, nadstropje, razmerje, zapestje, nadlehtje, podlehtje (tudi nadlehtje, podlahte; lehate ali lake je isto kot lake ali komolec), brezvladje, poletje — in še druge oblike.

Brezdno in brezden je nekdanji pridevnik, ki je dobil samostalni pomen in se piše danes večinoma brezno (brezdno mesto, brezden kraj).

Tudi neločljivi predlogi se vežejo z neločljivimi samostalniki. Imamo pa tudi mnogo spojenk z neločljivimi predlogi in ločljivimi samostalniki.

Neločljivi predlogi ali tako menovane predpone so nepopolne besede in ne morejo stati samostojno, ampak le spojene z drugimi besedami, katerim dajo poseben pomen.

Neločljivih predlogov je sedem.

1. Pa — pomeni nekaj nepravlega in se spaja.

a) z neločljivimi samostalniki: patoka, pateči, paglavac, paglavka, pastorek, parobek;

b) z ločljivimi samostalniki: panoga, pavrsta (podrejena vrsta, paboter (botrov namestnik), paoblo, pamesec, palik, pakrog, pakrogla, pagovor (sklepna beseda, sklep), pajagoda (neprava jagoda).

2. Pra — pomeni nekaj prvotnega in se spaja z ločljivimi samostalniki: praprot, praštevilo, pradoba, pravek, praded, prababica, pravnik, pragozd, pračlovek, prabitje, prasnov, pravir.

3. Pre — znači nekaj odlikujočega se ali neko izmeno ali nekaj dovršenega in se spaja

a) z neločljivimi samostalniki: preprostost, prešernost, presrčnost, prebrisanost, prehod, preobrat, prevoz, prenos, prelom, predor, premoč, ki so nastali ali iz pridevniških ali iz glagolskih spojenk;

b) z ločljivimi samostalniki: premraz, preobilje, preobilica, prestol, prelepota, premodrost.

4. Pro — se spaja z neločljivimi samostalniki: prodaja, prostor, progon, propoved, prospeh.

5. So — pomeni skupnost ali nedostatek in se spaja:

a) z neločljivimi samostalniki: sosed, sošolec, sošolka, soržica, sokrvice, sovražnik, sovodje, soteska, sorodnik, sodobnik.

b) z ločljivimi samostalniki: somrak, sopraznik, sodolina, sodraga, sotrpina, sodrug, sobrat, sovrag, součenec.

6. U — pomeni nekaj dovršenega in more stati le pred besedami, ki pomeni o dejavnost; spaja se le z neločljivimi samostalniki, ki so glagolska debla: ulom, uboj, umor, upor, ukor.

7. Vz — pomeni premikanje navzgor in se spaja z neločljivimi samostalniki, ki so glagolska debla: vzhod, vzgon, vzpon, vzvod, vzmet; pa tudi: vzglavje, vznožje.

Še o nekaterih spojenkah.

Po izgovorjavi prvih treh črk a, b, c je nastala abeceda in iz nje abecednik, abecedar.

Po prvih dveh začetnih besedah sta dobili molitvi ime: očenaš, šesčenamarija; v očenašu, v češčenamariji. Takih spojenk seveda ne bomo tvorili; zadoštujeja že ti dve. Pše pa se: zdrava Marija; zvoni: zdravo Marijo, ali: zvoní Ave Marijo.

Neprebavljivi pa sta spojenki vnebohod in vnebovzetje, ki bi jih morali pisati v nebo hod; v nebo vzeti. Namesto v nebo vzetja imamo lep izraz: veliki šmaren.

Tudi naslednjih besednih skupin ne smemo pisati skupaj: nepridiprav, nebodigatreba, ampak: ne pridiprav; ne bodi ga treba.

Nemogoče spojenke so sledeči nemčizmi: živio-klic (hochruf), nimanič, nimaniči (habenichts), dobrobit (gutsein), ki jih moramo izrebiti: Daleč okoli se je razlegal živio-klic; prav: Daleč okoli se je razlegal vzklik živio, ali slovenski: vzklik živeli! — V trg so prišli sami nimaniči; prav: V trg so prišli samo ljudje brez sredstev. — Skrbeti moramo za dobrobit vseh narodnih plasti; prav: Skrbeti moramo za blagor vseh narodnih plasti.

Posebne vrste sestavljenka je Marija Pomagaj; bil sem pri Mariji Pomagaj (božja pot).

Feljton

Stano Kosovel: LORD BYRON

[Dalje.]

Večer pred odhodom v Italijo je preživel Byron v družbi grofa Blessingtona in njegove žene. Bil je zelo otožen in nervozen, ter je de'al navzočim: «Nocoj smo skupaj; bogve, če se še kdaj sestanemo vsi? Slutim, da smo danes poslednjič zbrani. Neki notranji glas mi pravi, da se ne vrnem iz Grške.» Po teh besedah se je naslonil na zofo in zaplakal kakor otrok. 13. julija se je vkrcał na ladjo «Herkules». V njegovem spremstvu je bil grof Peter Gamba, brat grofice Terezije Guiccoli, in nekaj prijateljev. Vreme pa je bilo za plovbo po morju dokaj neugodno. Ladja se je morala vrniti v pristanišče in počakati ugodnejših vetrov. 16. julija je končno odjadrala v pravcu proti Livornu.

Na morski vožnji je Byron študiral razmere v Venezueli. Južna Amerika ga je še vedno zanimala. Odločil se namreč še vedno ni za Grško, ampak je nihal med dvema možnostima, med Južno Ameriko in Grško. «Herkules» je prišel na cilj in je pristal na grškem nabrežju. Byron je ostal na ladji šest tednov in je šele potem šel na suho ter najel v Metakatsi hišo zase in za svoje spremstvo.

Razmere na Grškem so bile silno razdrapane. Nasproti so si stale najrazličnejše skupine. Bilo je naravnost nemogoče napraviti stvarno sodbo o dejanskem položaju. Byron je to spoznal, zato se ni hotel priključiti nikomur, dasi so stranke in posamezniki neprestano pošiljali k njemu deputacije z vabili, naj se jim pridruži.

Po večmesečnem bivanju v Kefaloniji, kjer so ga odposlanstva neprestano oblegala in nadlegovala, se je končno odločil, da se preseli v Missolonghi. Priključil se je Maurocordatu. Na mesto je prispel prve dni januarja 1824. Prebivalstvo ga je sprejelo s častmi, ki se izkazujejo samo kraljem. Grmeli so

topovi, svirale so godbe, vzklikale so množice. Maurocordato mu je prišel naproti s zborom častnikov in vojakov. Byron je takoj prevzel poveljstvo nad četo 500 suliotov, ki so baš pred kratkim izgubili svojega poglavarja. Vzdrževal je oddelek z lastnimi sredstvi.

Med ljudstvo je delil Byron orožje in denar. Začel je aktivno posegati v položaj in je smatral za potrebno, da se vzame Lepanto, važno oporišče turške vojske. Tu je zadel na trdovraten odpor polkovnika Stanhopeja, vojaškega zaupnika panhelenskega odbora v Londonu. Stanhope je bil učenec utilitarnistične šole in je imel za učitelja Bentana. Polkovnikovi pristaši so bili uverjeni, da je mogoče osrečiti Grško samo s civilizacijo. Propagirali so idejo tiska v zmislu filozofskega idealizma. Byron pa je bil kot praktik za čisto nasprotna sredstva.

Stanhope in Byron sta se kmalu spoprijela. Polkovnik je zahteval v deželo protestantske misijonarje, da bi ljudstvo spreobračali in reformirali na verski podlagi. Byron je videl, da je tako početje nezmislno in je zahteval samo puške in denar. Kadar je Stanhope zagovarjal šole, je predložil Byron zahtevo po topovih; kadar je polkovnik propagiral razširjenje Svetega Pisma, mu je pesnik pomolil pod nos račune. Slednjič je začel misliti celo na intervencijo potom diplomacije — nastopil je za priznanje Grške s strani evropskih velesil.

Tako je postal Stanhope zaigrizen Byronov nasprotnik. Ob neki priliki je izjavil, da bo končal Byron, ta neustrašni bojevnik za svobodo zatiranih narodov in pesnik socialne pravičnosti, kot čisto navaden tiran in Turek. Byron, ki je to slišal, se mu je narogal brž ko se mu je ponudila ugodna prilika. Ko ga je Stanhope nekega večera spremljal s svečo po stopnicah, je opomnil: «Pa vendar ne svetite Turku?» Kaj je odvrnil Stanhope na to vprašanje, ni zapisano nikjer. Svojo sodbo o Byronu pa je pozneje temeljito revidiral.

(Dalje.)

Šolske vesti

Iz zakonodaje. V dnevih pouka se učitelj ne sme odstraniti iz službenega kraja, izvzemši uradno, bolan ali da izvrši kako svojo dolžnost kot državlján (kot priča, volivec itd.) Druge dni se sme oddaljiti.

Če je bolan, mora javiti did. ravnatelju. Če bi odsotnost trajala nad 10 dni, mora prositi nadzornika na kol. papirju 2 L. in priložiti zdravniško spričevalo (tudi papir za 2 L.), vidirano od župana in legalizirano po podprefektu oz. prefektu, ako ne biva zdravnik v isti občini.

Tudi učiteljice na porodu morajo predložiti zdravniško spričevalo. Dopust traja po mnenju zdravnika. V prošnji radi bolezní se ne more prositi dopusta nad 2 meseca.

Dva meseca bolezenskega dopusta uživa učitelj polno plačo. Pozneje, če mu dopust podaljšajo (aspetativa), ima pravico le do polovične plače, a do vse draginske doklade. Izgubi pa službeno doklado.

Vse zamude se štejejo, če so manjše kot dva meseca. Ko znesejo 60 dni in ni odsotni še zmožen nastopiti službe, mora spet vprašati pismeno providorja, da mu dovolijo daljši dopust. Ta se lahko prosi poljubno, a ne delj kot za dve leti.

Kdor dokaže, da je ozdravil, se lahko nastavi še pred potekom svojega dopusta.

Mogoče je prositi za dopust tudi iz drugih upravičenih vzrokov in sicer ne nad 15 dni v enem letu. Do 10 dni dovoljuje did. ravnatelj, več pa nadzornik.

Po preteku 15 dni je mogoče iz rodbinskih razlogov prositi podaljšanja dopusta do enega leta. V tem slučaju pa nima prosilec pravice do polovične plače.

Provizorični nimajo pravice do plače v nikakem slučaju dopusta.

V času dopusta biva učitelj lahko kjer hoče, mora pa pustiti oblasti svoj naslov.

V nikakem slučaju ne sme sam poiskati oz. plačati svojega suplenta.

Premeščenja. Po zakonu bi morala biti zasedena vsa definitivna učna mesta do 15. septembra vsakega leta. Ker pa je to sredi počitnic in gre vsak rad na letovišče, se ne drži tako strogo ta predpis. Učiteljstvo se namešča kasneje in pridejo vse šole počasi na vrsto, ako ne v oktobru, pa novembra. To je povsem logično, ker zakon ne predpisuje nikakih terminov za provizorične namestitve in toliko manj za premeščenja radi službenih «razlogov». Če se provizorični nastavljajo najraje v začetku šolskega leta (nekako do božiča), se pa lahko premešča iz službenih razlogov do konca šolskega leta. Tudi to je razumljivo, ker bi sicer lahko trpel pouk in šola, če ne bi bilo mogoče vsak čas premestiti učitelstva iz «službenih razlogov».

Tekom oktobra imamo spet zabeležiti neka premeščenja. Tov. Makarović in gospa prestavljena iz Pasjaka na Rižano, oz. iz Materije v Predloko, t. ca. Pirjevčeva z Rižane na Tinjan, t. Bolle iz Povirja na Misleče, t. ca. Wilferjeva z Repentabra v Povir, t. ca. Kovačič iz Postojne v Bukovico, (česar ni sprejela),

tov. Žorž, pa je odslovljen. Nam ne pade v glavo, da bi trdili, da je kakšno izmed teh premeščenj preganjanje. —

Iz goriškega okraja se nam je sporočilo doslej le o t.či Srebrničevi, ki je morala v Ročinj.

Upamo, da bomo prihodnjic mogli poročati še o mnogih drugih premeštitvah, ki so se že izvršila ali pa se še bodo. Pri premeštitvah je glavni nagib učitelstvu kolikor mogoče ustreči. —

Na tržaških mestnih šolah je naslednje slovensko učiteljstvo:

Barkovlje (2): Starc Ferdo, Humplik Marija. Bazovica (2): Cibic Franc, Bortolotti Rina.

Gropada (1): Gruntar Karl.

Katinara (4): Trobec Vinko, Presl Mirko, Čok Irma, Čok Marija.

Opčine (4): Križman Nazarij, Daneu-Ozbič Antonija, Sedevec Olga, Švagelj Ana.

Prosek (5): Kosovec Rafael, Furlan Martin, Sosič Edvard, Martelanc Amalija, Scheimer Ana.

Rojan (5): Samec Janko, Stubel Albert, Posega Pina, Sedevec Mila, Nöth Irma.

Škedenj (7): Kleinmayr Ferdo, Godina Andrej, Gerbec Ivan, Valentič Marija, Sancin Avrelia, Bortolotti Gita.

Trebče (2): Miklavčič Mirko, Pahor Slava.

Verdela (5): Čok Albert, Culot Ivan, Delak-Gerdol Kristina, Košir Valerija, Peternel Emilija, Čok Amalija.

Sv. Križ (3): Sorč Josip, Nöth Ana, Starc-Košuta Julija.

Vseh je tedaj le še 35, a jih je bilo l. 1918. — 113. Seveda niso niti ti redki preostali vsi definitivni in živijo le milostno od danes do jutri.

V idrijskem okrožju je znani prijatelj učiteljstva, bivši zemljemerec Spazzapan korenito preuredil šolske razmere. Tovarišice iz Idrije je poslal na vse strani in na njih mesta nastavil novinke, ki ne poznajo materinega jezika otrok. Pri tem ga ni oviralo dejstvo, da imajo nekatere izmed premeščenih potrebne skušnje iz italijanščine in bi morale po zakonu imeti prednost tudi v razredih, v katerih se poučuje v državnem učnem jeziku. Tudi na njih definitivnost se ni oziral, ker se prizadete ne morejo braniti.

Premeščene so: Krapš Zdenka na Stopnik, Kos Poldka na Vojsko, Kogej Poldka in Bloudek Zdenka v Spodnjo Idrijo, Budal Edka v Zadlog, Jež Zinka na Medvedje brdo, Novak Leopoldina v Zavratac, Petrič Ida v Zadlog, Rejic Frančiška v Zavratac, Rupnik Tončka na Reko.

Tov. Franc Sivec je bil premeščen v juniju iz Kreda na Kobariškem v Lepeno na Bovškem in sicer radi tega, ker ni bil naznanil šolski oblasti, da ni tamkajšnji župnik pustil nesti zastave v cerkev o priliki 25 letnice kraljevega vladanja. Na rekurz mu je šolska oblast odgovorila, da se je prepričala o njegovi nedolžnosti.

T. Marica Perin je morala začetkom šolskega leta iz Grahovega v Šebrelje. Premestili so jo, ker je na Grahovem škodovala šoli in državi. Bila je na svojem mestu 17 let ter izredno priljubljena pri ljudstvu. Na njeno mesto je prišel Hubert Močnik.

Tov. Filip Podgornik je moral iz Šlapa ob Idriji na Ponikve, per ragioni di servizio.

Učit. Martin Ribarič bio je junija mes. službeno premešten iz Trstenika u Vedrinjan kod Gorice. No šolska oblast uvaživši njegove dobre razloge, šolske i obiteljske, ostavi ga na njegovom službenom mestu do konca šk. godine. Krepošču istog dekreta premeštenja ipak valjalo mu da otvori školu 1. oktobra u Vedrinjama, ali usled novog dekreta bi

opet namešten na svojem starom mestu u Trsteniku. Ovaj postupak školskog proveditorata smatramo korektnim i pohvalnim.

Učit.ca Andjelka Prašel bi dekretom od 4. 2. 1925. sspendovana radi one «bombe», pardon: škabice Družbe sv. Ćirila i Metoda što se nalazila tik škol. sobe u privatnim prostorijama tuđeg stana u Lanišću. Premda je od toga prošlo osam mjeseci, kroz koje doba je ona bez službe uz uživanje dve trećine plate, još ni do danas nije napram njoj obavljena, počela ni svršila zakonita disciplinarna istraga, a morala je usledeti u roku do tri meseca.

Učit.ca Koljevina premeštena je iz Roča da sama ne zna za pravo kamo: da li u — buduću školu u Prapoče ili u Sočenju.

Kol. Antun Flego premešten je iz Zabrežani u Heki; odakle odlazi u Novake Lovro Tomašić.

U Lupoglavu već se nastanio s obitelji novi didaktični ravnatelj g. Antun Marčelja, kojemu je dodeljeno učiteljstvo Boljuna, Sušnjevice i Čepić.

Učit. Facchin iz Bresta premešten je u Lanišće. Brest još nema svoga učitelja.

Junak! Naš — tovariš F. F. je bil lani naročen na «Novi rod». Služboval je v T., list pa je prejemal v Š., v svoj rojstni kraj. Tudi letos se mu je bila poslala prva številka, F. F. jo je zavrnil, ne da bi sporočil, zakaj. Ni dvoma, da jo je zavrnil iz strahopetnosti, iz tiste strahopetnosti, ki nima več meje.

Hiperprodukcija učiteljstva u Jugoslaviji. Ovo se ne može utvrditi, iako to tvrde oblasti. Beogradska «Nar. Prosveta» na to opaža, da o toj hiperprodukciji osnovnog učiteljstva nema ni govora dok narod ima 70% nepismenih i dok ima tako malo škola. U Vojvodini, n. p. opstoji jedna škola na 1226 stanovnika i na 16 km²; u Južnoj Srbiji spada jedna škola na 2666 stanovnika i na 63 km²; u Bosni i Hercegovini ima jedna škola na 3214 stanovnika i na 83 km². Kad bude imala država svugde svoje škole gde ima dovoljno dece za polazak — tada jedva će se moći govoriti o hiperprodukciji učiteljstva; a do toga još je dugi put...

† **Cotič Josip.** Na Vrh sv. Mihaela pri Gorici, kjer je bil rojen in je služboval, je umrl v septembru učiteljski Cotič Josip. Podlegel je v svojem 27. letu bolezni, ki si jo je bil nakopal v svetovni vojni. Pokojni sicer ni bil član naše stanovske organizacije, vendar pa ne iz oportunizma in kruhoborstva, ampak ker je spadal v ono mlado stanovsko generacijo, ki je ne znamo prav pritegniti v svoje vrste. Rajnki tovariš je bil značajan mož in vrl učitelj, zato je silna škoda, da jel ešel v grob komaj na začetku svoje poti. Mir njegovi duši in spomin žrtvi, ki jo je položil tudi on med neštetimi!

DOLŽNIKI «NOVEGA RODA»

so naprošeni, da poravnajo dolgove za prejšnje letnike, ker je že čas.

UPRAVA.

OPOZORILO.

Ponovno opozarjam članice in člane naše «Zveze», da naslovljajo dopise predsedniku: Trieste Via Vitt. da Feltr 7 I. Če bo kdo dobil odgovor pozno, ker bo naslovil pošiljatev na star naslov, bo samo znak, kakor je tudi doslej, da svojega stanovskega glasila «Učit. lista» ne čita, in vsaka neprijetnost, ki bo izvirala iz take zamude, bo prav pošteno zaslužena.

Za razgovore pa je vodstvo na razpolago vsak četrtek od 10—12. — Tovariški pozdrav!

A. Germek.